

Parliamentary Library Services and the Case of the Grand National Assembly Library of Turkey

Parlamento Kütüphane Hizmetleri ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Örneği

Sefer YAZICI¹

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ankara, Türkiye

ABSTRACT

The mission of parliamentary libraries is to organize and make available to parliament information resources to support and facilitate parliamentary activities. The aim of this research is to examine the functions of parliamentary libraries in meeting the information needs of parliaments, the history, administrative structure and services of the Grand National Assembly of Turkey (GNAT) Library based on legal and administrative documents from the Ottoman period to the present. The research is based on documentary source and content analysis method from qualitative research methods. Parliamentary libraries are established primarily to meet the information needs of members of the legislature and employees. In this respect, parliamentary libraries have the status of special libraries. The history of parliamentary libraries is directly linked to the establishment of parliaments. In this respect, the history of the library services of the Grand National Assembly of Turkey dates back to the Ottoman period. The library collection covers the period of Ottoman Parliament and Majlis-i Ayân, the period of the National Struggle and the establishment of the Republic of Türkiye for more than a hundred years. The collection mostly covers political science, international relations, law, public administration, economics, history, literature, philosophy etc. It also has a collection of local, national and international periodicals covering the pre-Republican period. Within the scope of the study, the role of parliamentary libraries in meeting the information needs in parliaments was discussed, and administrative and legal documents related to the GNAT Library, which is a parliamentary library, were identified and examined. Additionally, information about the library collection and services is presented.

Keywords: Parliamentary libraries, legislative libraries, Meclis-i Mebusan library, GNAT library, Grand National Assembly of Turkey

ÖZ

Parlamento kütüphanelerinin misyonu, parlamento faaliyetlerini desteklemek ve kolaylaştırmak için bilgi kaynaklarını düzenleyerek parlamentonun kullanımına sunmaktır. Bu araştırmanın amacı parlamentoların bilgi ihtiyacının karşılanmasında parlamento kütüphanelerinin işlevlerini, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Kütüphanesinin tarihçesini, idari yapısını ve hizmetlerini Osmanlı döneminden günümüze hukuki ve idari belgelere dayalı olarak incelemektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden belgesel kaynak ve içerik analizi yöntemine dayanmaktadır. Parlamento kütüphaneleri öncelikle yasama organı üyeleriyle çalışanların bilgi ihtiyaçları karşılanmak amacıyla kurulurlar. Bu yönüyle parlamento kütüphaneleri ihtisas kütüphanesi türündedir. Parlamento kütüphanelerinin tarihi parlamentoların kuruluşuyla doğrudan bağlantılıdır. Bu itibarla TBMM kütüphane hizmetlerinin geçmişi Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Kütüphane koleksiyonu Osmanlı Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân dönemi, Millî Mücadele dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze yüz yılı aşan zaman dilimini kapsamaktadır. Koleksiyon çoğunlukla siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, hukuk, kamu yönetimi, ekonomi, tarih, edebiyat, felsefe vb. alanlara ait eserlerden oluşmaktadır. Aynı zamanda Cumhuriyet öncesi dönemi de kapsayan yerel, ulusal ve uluslararası süreli yayın koleksiyonuna sahiptir. Çalışma kapsamında parlamentolarda bilgi ihtiyacının karşılanmasında parlamento kütüphanelerinin rolü ele alınmış, bir parlamento kütüphanesi olan TBMM Kütüphanesine ilişkin idari ve hukuki belgeler tespit edilerek incelenmiştir. Ayrıca kütüphane koleksiyonuna ve hizmetlerine ilişkin bilgiler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Parlamento kütüphaneleri, yasama kütüphaneleri, Meclis-i Mebusan Kütüphanesi, TBMM Kütüphanesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Geliş Tarihi/Received 23.02.2024
Kabul Tarihi/Accepted 24.05.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 30.06.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Sefer YAZICI

E-mail: sefer yazici06@gmail.com

Cite this article: Yazıcı, S. (2024).

Parliamentary Library Services and the Case of the Grand National Assembly Library of Turkey. *Education and Technology in Information Science*, 2(1), 1-15.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Giriş

Demokratik yönetim sistemlerinde politik kararların meşruiyeti parlamentolara dayanır. Parlamentolar demokrasi kültürüne dayanan kurumlardır. Parlamento çalışmalarının temsili, şeffaf, erişilebilir ve etkili olması beklenmektedir. Bu işlevlerin yerine getirebilmesinde parlamenterlerin güncel ve tarafsız bilgi kaynaklarına zamanında erişmelerinin önemi büyüktür (Anghelescu, 2010, s. 1). Esas olarak yasama, denetim ve temsil misyonlarını üstlenen parlamentolar, gereksinim duydukları bilgi ve diğer lojistik ihtiyacını, bünyelerinde yer alan idari birimler aracılığıyla sağlamaktadır.

Parlamentolar kurulurken ilk idari yapılarında genel olarak yasama hizmetlerine destek birimlerinin yanı sıra kütüphane birimine de yer verildiği görülmektedir (Galluzzi, 2010, s. 549). Osmanlı Parlamentosu'nun ilk idari teşkilat yapısında da Kütüphane birimine yer verilmiştir (Meclis-i Mebûsân, 1332a). Parlamento kütüphaneleri, parlamentoların araştırma ve bilgi kapasitesini güçlendiren kurumlardır.

Parlamento kütüphaneleri öncelikle yasama organı üyeleri ve çalışanlarının bilgi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulurlar. Bu yönüyle parlamento kütüphaneleri özel kütüphane statüsünde değerlendirilmektedir (Cuninghame, 2009, s. 12). Parlamento kütüphaneleri, diğer özel kütüphane türleri gibi, büyüklükleri ve sundukları hizmet türleri bakımından farklılıklar gösterir. Çalışan personel sayısı bakımından da birkaç personelin görevli olduğu kütüphanelerle birlikte yüzlerce personele sahip parlamento kütüphane örnekleri bulunmaktadır. Koleksiyonlarının kapsamı ve benzersiz kullanıcı profili dikkate alındığında parlamento kütüphaneleri aynı zamanda bir ihtisas kütüphanesi türüdür (Anderson vd., 2022, s. 83). Bununla birlikte Amerikan Kongre Kütüphanesi örneğinde olduğu gibi halka açık milli kütüphane statüsüne sahip parlamento kütüphaneleri de mevcuttur.

Parlamento kütüphanelerinin kuruluş tarihi, içinde buldukları parlamentoların kuruluş tarihine yakındır. Fransa Ulusal Meclis Kütüphanesi (1796) ve ABD Kongre Kütüphanesi (1800) faaliyete geçme bakımından ilk kurulan parlamento kütüphaneleri arasındadır. TBMM Kütüphanesi'nin tarihi, Osmanlı Meclis-i Ayân ve Meclis-i Mebûsân dönemine dayanmaktadır. Osmanlı parlamentosunda ilk defa 1909 yılında Çırağan Sarayı'nda Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân üyelerine kütüphane hizmeti vermek üzere özel bir salonun tahsis edildiği bilinmektedir (Ege, 1978, s. 1). Bununla birlikte Meclis'in idari teşkilatına yönelik ilk Resmî düzenleme 1916 yılında

gerçekleştirilmiştir. Kütüphane Resmî olarak, Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi'nin (İçtüzüğü) 190. maddesi gereği 10 Mart 1916 tarihinde kabul edilen Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliyye Nizamnamesi (İdari Hizmetler Yönetmeliği) ile kurulmuştur. Aynı zamanda Meclis İdari Teşkilatı'nın oluşturulmasına yönelik ilk kapsamlı düzenleme olan Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliyye Nizamnamesi'nde, idari teşkilat birimleri ile çalışanlarının görev ve sorumlulukları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (Meclis-i Mebûsân, 1332a).

TBMM Kütüphanesi, tarihi koleksiyonu ve sunmuş olduğu hizmetler itibarıyla ülkemizin önde gelen tarihi bilgi ve belge merkezleri arasında yer almaktadır. Kütüphane koleksiyonu Osmanlı Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân dönemi, Millî Mücadele dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze yüz yılı aşkın bir zaman dilimini kapsamaktadır. Kütüphane koleksiyonu daha çok uluslararası ilişkiler, hukuk, siyaset bilimi, kamu yönetimi, ekonomi, tarih, edebiyat, felsefe vb. alanlara ait eserlerden oluşmaktadır. Bu yönüyle Kütüphane, koleksiyonunda hem Osmanlı hem de Cumhuriyet dönemi eserlerini bulunduran bir ihtisas kütüphanesi olma özelliği taşımaktadır. Öncelikle milletvekillerinin bilgi ve belge ihtiyacının karşılanmasına yönelik faaliyet gösteren kütüphane, ayrıca akademisyenler ile yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından da kullanılmaktadır.

Bu çalışma ile parlamentolarda bilgi ihtiyacının karşılanmasında parlamento kütüphanelerinin misyonu, bir parlamento kütüphanesi olan TBMM Kütüphanesi'nin belgelere dayalı olarak tarihçesi, idari yapısı, hizmetleri ve kütüphanenin Türk kütüphaneciliği için önem arz eden faaliyetlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, ilgi duyulan konu ya da etkinliklerin bir betimlemesini, tasvirini elde etmeyi amaçlayan betimsel araştırma modeline dayanmaktadır (Aziz, 2017, s. 26). Bu kapsamda TBMM Kütüphanesine ilişkin idari ve hukuki belgelerin tespit edilmesi için T.C. Resmî Gazete, Düstur, Sicilli Kavanini, TBMM Kanunlar Dergisi, TBMM kütüphane ve arşiv katalogları ile literatür taranmıştır. Araştırma konusu kapsamında önem arz eden meclis içtüzükleri ve kurum teşkilat kanunları başta olmak üzere, kanun, meclis kararı, tüzük, yönetmelik, rapor vb. idari ve hukuki düzenlemeler tespit edilmiştir. Yüz yılı aşkın bir zaman dilimine ait düzenlemeler, Osmanlı Dönemi ve TBMM dönemi başlıkları altında incelenmiştir. Ayrıca kütüphane koleksiyonuna ilişkin veriler ile sunulan hizmetler ortaya konulmuştur.

Parlamentolarda Bilgi İhtiyacı ve Parlamento Kütüphaneleri

Parlamentolarda kanun ve karar biçiminde sonuçlanan

düzenleyici ilkeler belirlenmekte, yürütme faaliyetleri de bu ilkeler çerçevesinde denetlenmektedir. Ayrıca ulusal ve uluslararası ölçekte temsil misyonu yerine getirilmektedir. Bu iş ve işlemler, çok yönlü ve zamana yayılan bilgi üretim ve paylaşım süreçlerini gerekli kılmaktadır.

Parlamento idari teşkilatlarında yer alan hizmet birimleri parlamenterlere ve ilgili komisyon ve kurullara bilgi desteği başta olmak üzere temsil, tanıtım, koordinasyon, lojistik ve yönetsel alanlarda destek sunmaktadır (TBMM, 2010, s. 59). Parlamenterlerin bilgi sağlayıcı, iletici, yorumlayıcı ve sentezleyici rolleri dikkate alındığında yasama, denetim ve temsil süreçlerinde sunulan bilgi hizmetlerinin önemi anlaşılmaktadır. Demokratik yasama organlarının işleyişinde güvenilir ve zamanında bilgiye erişim önemlidir. Parlamento çalışmalarına yönelik potansiyel bilgi kaynakları ise dağıtık yapıda ve çok çeşitlidir. Buradaki zorluk, mevcut bilgilerin, kolay erişilebilir ve zamanında sağlanabilecek biçimde kullanıma sunulmasıdır (Miller vd., 2004, s. 3). Parlamento kütüphane ve araştırma hizmetleri ile tarafsız ve ilgili bilgiler sağlanarak parlamentonun etkinliğine katkıda bulunulur (Cuninghame, 2009, s. 9).

Parlamento kütüphaneleri öncelikle milletvekillerinin faaliyetleri esnasında ihtiyaç duyabilecekleri bilgi ve belgelerin sağlanması amacıyla hizmet ederler. Bununla birlikte meclis ihtisas komisyonları ile araştırma ve soruşturma komisyonlarına, milletvekili danışmanları ile yardımcı personeline, meclis çalışanlarına, parlamento muhabirleri ile dış araştırmacılara da hizmet sunarlar. Parlamento kütüphanelerinin temel kuruluş amacı milletvekillerinin karar verme süreçlerini desteklemek için kaliteli bilgi hizmeti sağlamaktır (Watt, 2010, s. 435). Çoğu parlamento kütüphanesinde kitap, süreli yayın, elektronik kaynak, veri tabanı aboneliği, referans ve ödünç verme gibi geleneksel kütüphane hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetlerin yanı sıra yasama belgelerine erişim, dokümantasyon, seçmeli bilgi yayımı, bilgi ve araştırma hizmetleri gibi özel hizmetler de sağlamaktadır (Robinson, 2003, s. 501).

Parlamentolarda analiz edilmiş bilgi ihtiyacının karşılanması amacıyla kütüphane içinde veya ayrı bir idari servis olarak araştırma hizmetleri birimi kurulur. Araştırma hizmetlerinin sunulmasında kütüphanecilerin organize etme, sınıflandırma ve araştırma becerilerine ek olarak belirli bir alanda uzmanlık bilgisiyse beraber analitik ve yazma becerilerine de ihtiyaç duyulur (Cuninghame, 2009, s. 66). Araştırma servisinin ürünleri akademik araştırmadan ziyade mevcut bilgi ve kaynakların analizine dayanır (Bennett, 2017, s. 16). Araştırma biriminde görevli uzman veya araştırmacı, konuya ilişkin kaynakları analiz ederek kendi uzmanlık bilgisini de kullanarak parlamenterler için faydalı

olacak biçimde sentez yapar. Araştırma hizmetleri biriminin çalışmaları parlamenterler için belirli sorunların anlaşılmasını ve çözüm geliştirilmesini kolaylaştırır (Anderson vd., 2022, s. 43). Araştırma hizmetleri biriminin idari örgütlenme biçimi ne olursa olsun, görev sorumluluklarını etkin biçimde yerine getirebilmek için parlamento kütüphanesi ile yakın ilişki içinde çalışır.

Meclis Kütüphanesinin Tarihi: Osmanlı Meclisleri Dönemi

TBMM Kütüphanesi'nin tarihi Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Osmanlı parlamentosunun açılışından sonra birkaç yıl içinde kütüphane hizmetlerinin organize edildiği görülmektedir.

İlk Osmanlı Anayasası olan Kanûn-ı Esâsî 23 Aralık 1876'da ilan edilmiştir. Anayasaya göre kurulan Meclis-i Umûmî, üyeleri padişah tarafından atanan Heyet-i Âyan ile halk tarafından seçilen Heyet-i Mebûsân (Meclis-i Mebûsân) üyelerinden oluşmaktaydı. Meclis-i Umûmî, 19 Mart 1877'de açılmıştır (Güneş, 1997, s. 86). Meclis-i Mebûsân'ın faaliyetlerine 14 Şubat 1878'de son verilmesiyle, tarihte I. Meşrutiyet dönemi olarak da bilinen dönem sona ermiştir. 23 Temmuz 1908'de Kanûn-ı Esâsî'nin yeniden yürürlüğe konulması ve Meclis-i Mebûsân'ın tekrar açılmasıyla başlayan II. Meşrutiyet dönemi ise 1908-1920 yılları arasında dört yasama dönemini kapsamaktadır (Güneş, 1997, ss. 506-573).

Osmanlı döneminde ilk Meclis çalışmaları, İstanbul'un Sultanahmet semtinde üniversite binası olarak yapılan Dârülfünun binasında yürütülmüştür. I. Meşrutiyet dönemi ile II. Meşrutiyet döneminin başında Osmanlı parlamentosuna kısa bir süre ev sahipliği yapan bina, 1933 yılında çıkan yangın sonucunda tamamen yıkılmıştır (Akyürek, 2008, s. 108). II. Meşrutiyet döneminde 14 Kasım 1909 tarihinden itibaren Meclis binası olarak Çırağan Sarayı kullanılmaya başlanmıştır (Olgun, 2014, s. 118). Saray'da 19 Ocak 1910 yılında çıkan yangında, eşyalarla birlikte Resmî evrak ve kütüphanede bulunan kitapların büyük bir kısmı da yanarak yok olmuştur (Yaman, 1945, s. 28; Ege, 1978, s. 1). Çırağan Sarayı yangınından sonra binanın kullanılamaz hale gelmesi üzerine Meclis çalışmaları için kısa bir süre Yıldız'daki Serasker Konağı kullanılmıştır. Fındıklı'da bulunan Cemile Sultan Sarayı'nın Meclis binası olarak düzenlenmesiyle birlikte, Osmanlı Meclisleri 1920 yılında kapanana kadar faaliyetlerini bu binada sürdürmüştür (Ege, 1978, s. 2).

Osmanlı döneminde, Meclis'in kendisi gibi kütüphane hizmetleri de amacına uygun olarak inşa edilmeyen mekânlarda yürütülmüştür. Bununla birlikte Meclis faaliyetleri için Çırağan Sarayı'nın kullanıldığı 1909 yılında

kütüphane için ilk defa bir salonun tahsis edildiği bilinmektedir (Ege, 1978, s. 1). Bu dönemde, Bağdad Mebûsu Sason Efendi'nin öncülüğünde, modern kütüphanecilik usul ve esaslarına göre kitap koleksiyonunun oluşturulmasına ve kütüphane hizmetlerinin yapılandırılmasına yönelik kapsamlı bir çalışma başlatılmıştır. Çırağan Sarayı'nda kurulan Kütüphane'nin ilk kütüphanecileri (Hâfız-ı Kütüb) olarak, Ercüment Ekrem Bey (Talu) ve Mehmed Nebil Bey (Emirbuharioğlu) görevlendirilmişlerdir (Ege, 1978, s. 24). Ercüment Ekrem Bey 1910-1912 yılları arasında görev yapmıştır. Mehmed Nebil Bey ise 1911 yılında başladığı görevini TBMM Kütüphanesi'nde de sürdürerek 1948 yılında emekli olmuştur (Ege, 1978, s. 27; Rukancı ve Anameriç, 2004, s. 9).

Osmanlı döneminde Resmî olarak teşekkül eden ilk Meclisin idari yapısında kütüphane hizmetleri, milletvekillerinden oluşan "Kütüphane Encümeni (komisyon)" tarafından yürütülmüştür. Bu yapı TBMM açıldıktan sonra da devam etmiştir. Kütüphane 1961 yılında kabul edilen 231 sayılı kanunla idari olarak Genel Sekreterliğe bağlanmıştır.

Osmanlı Meclisleri Döneminde Kütüphane Hizmetlerine İlişkin Yasal ve İdari Düzenlemeler

Osmanlı Meclis-i Umûmîsi'ni oluşturan Meclis-i Mebûsân ile Meclis-i Ayân'ın idari teşkilatlarına ilişkin ilk düzenlemeler bu meclislere ait içtüzüklere dayanmaktadır. 13 Mayıs 1877 tarihli Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi (Meclis İçtüzüğü) ve 20 Eylül 1877 tarihli "Meclis-i Ayân Nizamnâme-i Dâhilîsi"nin ilk biçimlerinde Meclis'in idari teşkilat birimlerine yönelik doğrudan bir hüküm yer almamaktadır (TBMM, 2017, s. 4). Meclislerin çalışma biçimini belirleyen bu içtüzüklerde ihtiyaçlar doğrultusunda farklı zamanlarda birçok değişiklik yapılmıştır (Armağan, 1972, s. 23).

Meclis-i Mebûsân'ın 29 Şubat 1331 [1915] tarihli oturumunda Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi'ne (İçtüzük) 190. madde eklenmiştir (Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi, 1331, s. 491). Madde, Başkanlık Divanı tarafından düzenlenecek Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi ile Meclis'in idari yapısının, personelin görev ve sorumlulukları ile tâyin ve terfi usullerinin belirlenmesini içermektedir. Bu kapsamda 10 Mart 1332 [1916] tarihinde "Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi" çıkarılmıştır. Bu düzenlemenin Meclis'in idari teşkilatının oluşturulmasına yönelik ilk kapsamlı düzenleme olduğu söylenebilir.

Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi (İdari Hizmetler Yönetmeliği)

"Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi"nin 190'ıncı maddesi gereği Başkanlık Divanı tarafından 10 Mart 1332 [1916] tarihinde kabul edilen "İdari Hizmetler Yönetmeliği"yle, Meclis idari teşkilat birimleri ile çalışanlarının görev ve sorumlulukları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle Resmî olarak milletvekillerinden oluşan özel komisyona bağlı Kütüphane birimi kurulmuştur. Kütüphane, ilk Meclis idari yapısında yer almıştır.

10 Mart 1916 tarihli "Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi"nde Kütüphane memurluğunun görev ve sorumlulukları aşağıdaki biçimde ifade edilmiştir (Meclis-i Mebûsân, 1332a, s. 3, 8):

Madde 12: Kütübhaneye memuru kütübhanede mevcut kitabları suret-i muntazamada kayd ve bunlara ait mufassal fihristleri tanzim ve Kütüphane Encümeni tarafından tedarikine lüzum gösterilecek kitaplar ve abone olunacak resail ve ceraid hakkında icap eden muamelatı ifa ve takip eyler.

Kütübhanenin umûr-u dâhiliyesi bir tâlimât-nâme-i mahsusâ tevfikân cereyan eder [1].

[1] Nizamnâme-i Dâhili:

Madde 170: Meclis-i Mebûsân Kütübhanesi herbir içtimâin ibtidâsında beş kişilik bir encümenin taht-ı idaresine vaz' olunur.

Bu encümen ikisi idare memurlarından ve üçü Heyet-i Mebûsân tarafından intihap olunmuş diğer Mebûsândan teşekkül eder. Kitab, ceride, harita, vesâire intihâbı encümene aittir.

Sıra ile encümenin bir âzası bilhassa kütübhaneye nezaret eder. Encümen her içtimâ nihayetinde netice-i mesaisini mübeyyin bir rapor tanzim eder.

Bu rapor tab' ve tevzi olunur.

Madde 171: Hâfız-ı kütüb, mevcut kitablar ile gazete vesâirenin muntazam kaydını tutmakla mükellef ve

bundan mesûl olup, açık bulunduğu saatlerde kütüphane derûnunda bulunacaktır.

Madde 172: İlm ve haber verilmedikçe hiçbir kitab kütübhaneden çıkamaz.

Hiçbir Mebûs bir kitabı nezdinde bir aydan fazla müddet alıkoymaz.

Bir kitab zamanında iade edilmezse, kitabın unvânı ile alan mebûsun ismi bir varakaya yazılıp kütüphane dâhilinde talik olunur.

Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi

Meclis-i Mebûsân'ın 5 Teşrinisâni [Kasım] 1332 [1916] tarihli oturumunda "Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi"nde yapılan değişiklikle Meclis'in idari yapısına ilişkin bazı maddeler eklenmiştir (Meclis-i Mebûsân, 1332b, Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi, 1332a, s. 25-26). Meclis'in idari teşkilat yapısının tanımlandığı 10 Mart 1936 tarihli "Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi"nde 1. madde olarak kabul edilen düzenleme, İçtüzüğe 166. madde olarak eklenmiştir. Kütüphane hizmetlerine ilişkin 170, 171 ve 172. maddeleri de 5 Kasım 1916 tarihli Meclis-i Mebûsân oturumunda görüşülerek kabul edilmiştir. Böylece 10 Mart 1916 tarihinde kabul edilen İdari Hizmetler Yönetmeliğinde yer alan düzenlemeler 5 Kasım 1916 tarihinde İçtüzüğe de yansıtılmıştır.

Meclis-i Ayân Nizamnâme-i Dâhilîsi

"Meclis-i Ayân Nizamnâme-i Dâhilîsi"nde yapılan değişiklikle Meclis-i Ayân'ın bürokratik hizmetleri yasama (Hidemât-ı Teşriyye) ve idari hizmetler (Hidemât-ı İdariyye) olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. 1333 [1917] tarihli Meclis-i Ayân içtüzüğünde, Kütüphane hizmetlerinin kestörlerin (idare amirleri) sorumluluğunda idari memurlar tarafından yerine getirileceği ifade edilmiştir (Meclis-i Ayân, 1333, s. 46-47).

İlk Kütüphane Encümeni ve 1917 tarihli Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi Hakkında Rapor

Meclis-i Mebûsân'ın 19 Teşrinisâni [Kasım] 1332 [1916] tarihli oturumunda, ilk Kütüphane Encümeni'nin seçilmesine ilişkin teklif kabul edilmiştir. Buna göre, Bağdad Mebûsu Sason Efendi, Ayıntab Mebûsu Ali Cenani Bey ve Ertuğrul Mebûsu Şemseddin Bey ilk Kütüphane Encümeni

üyeleri olmuştur (Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi, 1332b, s. 54).

Kütüphane Encümeni 1917 yılında, Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsinin 170. maddesi gereği kütüphane hizmetlerine ilişkin ilk raporunu Başkanlık Divanı'na sunmuştur (Sason Efendi, 1333). Bağdad Mebûsu Sason Efendi tarafından kaleme alınan raporda kitapların sağlanması, kaydı, tasnifi ve ödünç verilmesi gibi hizmetler ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Ayrıca Sason Efendi'nin başkanlığında Meclis kütüphanecileri Ercüment Ekrem Bey ve Mehmed Nebil Bey'in katkılarıyla Kütüphane koleksiyonunun düzenlenmesi için geliştirilen onluk sınıflama sistemine yer verilmiştir. Rapor, içeriği ve ortaya koyduğu usul ve esaslar bakımından Meclis Kütüphanesi'nin yanı sıra Türk kütüphanecilik tarihi açısından da önem arz etmektedir.

Raporda, Kütüphane koleksiyonunun milletvekillerinin faaliyetlerine destek olma hedefi doğrultusunda geliştirildiği ve özellikle hukuk ve iktisat alanına yönelik kitaplara öncelik verildiği ifade edilmiştir. Kütüphane koleksiyonunda yer alan 2,277 eserden Arap harfleriyle yazılanlar Şarkîyye, Arap harfleri dışındaki eserler ise Garbîyye başlıkları altında, geliştirilen onluk sınıflama sistemine göre listelenmiştir.

Kütüphane koleksiyonu, Meclis Kütüphanesi için geliştirilen sınıflama sistemine göre on ana konu başlığı altında tasnif edilmiştir. Ana konu başlıkları ve altında yer alan alt konu başlıkları o dönemde kullanılan Arap alfabesi harfleriyle kodlanmıştır. Aşağıda Tablo 1 ve Tablo 2'de sunulduğu üzere sınıflama sisteminde birinci harf ana konuyu, ikinci harf ise alt konu başlıklarını ifade etmektedir:

Tablo 1

Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi Sınıflama Sistemi Ana Konu Başlıkları (Sason Efendi, 1333, s. 8)

1) İlahiyât	A [Elif]
2) Tarih	T [Te]
3) Coğrafya	C [Cim]
4) Neşriyât-ı teşri'ye (<i>Yasamaya İlişkin Yayınlar</i>)	R [Re]
5) Hukuk-ı esâsiye (<i>Anayasa Hukuku</i>)	S [Sin]
6) İktisâd	S [Sad]
7) Asâr-ı muhite ve resâil-i mevkûte-i umumiye (Umumi Eserler ve Süreli Yayınlar)	T [Ti]
8) Kavânîn (<i>Kanunlar</i>)	K [Kaf]
9) Lisanyât (<i>Dil</i>)	L [Lam]
10) Asâr-ı mütenevvia (<i>Çeşitli Eserler</i>)	M [Mim]

Not. Konu başlıkları o dönemde kullanılan Arap alfabesi harfleriyle kodlanmıştır.

Tablo 2

Kavânîn” ana konu başlığına ait alt başlıklar (Sason Efendi, 1333, s. 10)

Kavânîn (K)	
1) Âsâr-ı muhite ve resâil-i mevkute (<i>Umumi Eserler ve Süreli Yayınlar</i>)	K. T [Kaf. Tı]
2) Kavânîn ve nizâmât (<i>Kanunlar ve Nizamlar</i>)	K. Z [Kaf. Zı]
3) Fıkıh ve şerh	K. K [Kaf. Kaf]
4) Felsefe-i hukukiye (<i>Hukuk Felsefesi</i>)	K. F [Kaf. Fe]
5) Tarih-i hukuk (<i>Hukuk Tarihi</i>)	K. T [Kaf. Te]
6) Hukuk ve kavânîn-i medeniye (<i>Medeni Hukuk</i>)	K. D [Kaf. Dal]
7) Hukuk ve kavânîn-i cezaiye (<i>Ceza Kanunları ve Hukuku</i>)	K. C [Kaf. Cim]
8) Usul-i muhâkemât-ı hukukiye (<i>Hukuk Muhakemeleri Usulü</i>)	K. S [Kaf. Sad]
9) Usul-i muhâkemât-ı cezaiye (<i>Ceza Muhakemeleri Usulü</i>)	K. D [Kaf. Dad]
10) Hukuk ve kavânîn-i ticâret (<i>Ticaret Kanunları ve Hukuku</i>)	K. R [Kaf. Re]
11) Kavânîn-i iktisâdiye (<i>İktisat Kanunları</i>)	K. L [Kaf. Lam]

Not. Konu başlıkları o dönemde kullanılan Arap alfabesi harfleriyle kodlanmıştır.

1917 tarihli Kütüphane Encümeni Raporu, Meclis Kütüphanesinin koleksiyon seçme ve düzenleme politikası ile çalışma usul ve esaslarını belirleyen ilk kapsamlı düzenleme olma özelliği taşımaktadır. Bu politikalar ile usul ve esasların bir kısmı günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Raporda yer verilen Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi Sınıflama Sistemi'nin kullanımına TBMM Kütüphanesi kurulduktan sonra da 1978 yılına kadar devam edilmiştir (F. N. Ertürk, Uzman Kütüphaneci, kişisel görüşme, 26 Aralık 2022). Bu tarihten sonra danışma kaynakları Büyük Okuma Salonu'nda Dewey Onlu Sınıflama Sistemine göre, diğer eserler ise kütüphaneye geliş yılı ve sırasına göre numaralandırılarak kapalı raf sisteminde yerleştirilmektedir.

Meclis Kütüphanesinin Tarihi: TBMM Dönemi

Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul 16 Mart 1920 tarihinde İtilaf Devletlerince işgal edilmiştir. Yaşanan gelişmeler üzerine Osmanlı Meclis-i Mebûsânı, 11 Nisan 1920'de Padişah VI. Mehmet Vahdettin tarafından feshedilmiştir (Göncü, 2010, s. 257).

Mustafa Kemal Paşa tarafından 19 Mart 1920 tarihinde açıklanan seçim talimatına göre Heyet-i Temsiliye adına seçilen milletvekilleri ile son Osmanlı Meclis-i Mebûsân

milletvekillerinden oluşan Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılmıştır (Çoker, 1994, s. 37). İstanbul'da bulunan Meclis-i Mebûsân Kütüphane koleksiyonu (Çelik, 2013, s. 453) ve Evrak Müdürlüğü bünyesindeki arşiv belgeleri de 1923 tarihli kararla Ankara'da açılan yeni Meclis Binasına taşınmıştır (21 Ağustos 1339 tarihli ve 7 numaralı TBMM Kararı).

Meclis Kütüphanesi, Birinci TBMM Binası'nda, Genel Kurul Salonu'nun karşısında yer alan encümen odasında hizmet vermeye başlamıştır. Daha sonra Meclis binasının yanında yer alan ve o dönemde İstiklal Mahkemesi olarak kullanılan Divan-ı Muhasebat (Sayıştay) Binasının bir odasında hizmet vermeye devam etmiş, kısa bir süre sonra tekrar I. TBMM Binası'na taşınmıştır (Ege, 1978, s. 6). Kütüphane koleksiyonuna Osmanlı Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi'nden getirilen 2.700 cilt (bazı kaynaklarda 5000) kitap, yazma eser, gazete, dergi, tutanak devredilmiştir (Rukancı ve Anameriç, 2004, s. 9; Çelik, 2013, s. 453). Kütüphane Encümeni'nin 15.02.1923 tarihinde aldığı kararla Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi'nin ismi Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi'ne dönüştürülmüştür (Ege, 1978, s. 6).

Bugün Kurtuluş Savaşı Müzesi olarak hizmet veren I. TBMM Binası, 15 Ekim 1924 tarihine kadar kullanılmıştır. Binanın Meclis'in ihtiyaçlarını karşılayamaması üzerine 18 Ekim 1924 tarihinde, mevcut binanın hemen yanında bulunan Cumhuriyet Halk Fırkası için yapılan bina kullanılmaya başlanmıştır. TBMM faaliyetleri 1960 yılına kadar günümüzde Cumhuriyet Müzesi olarak kullanılan binada sürdürülmüştür. II. TBMM Binası'nda Kütüphane binanın ikinci katında ön bahçeye bakan iki büyük salonda hizmet vermiştir. Binanın birinci ve ikinci bodrum katları da depo olarak kullanılmıştır (Ege, 1978, s. 24).

TBMM, 1960 yılında ise günümüzde kullanılan binaya taşınmıştır. "4 Aralık 1936 tarihli Başkanlık Divanı Kararı" ve "11 Ocak 1937 tarihli 3090 sayılı Kanun"la yapımına karar verilen bina, doğrudan Meclis binası olarak tasarlanıp yapılmıştır. Bina içerisinde kütüphane hizmetlerine özel, kütüphane mimarisine uygun olarak bir bölüm de inşa edilmiştir.

TBMM Döneminde Kütüphane Hizmetlerine İlişkin Yasal ve İdari Düzenlemeler

26 Nisan 1920 Tarihli ve 7 Numaralı TBMM Kararı

Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra Çorum Milletvekili Sıddık Bey ile Sivas Milletvekili Rasim Bey, Meclis'in çalışma düzenine ilişkin Meclis-i Mebûsân Nizamname-i Dâhilîsi'nin değiştirilerek uygulanmasını teklif

etmişlerdir. 26 Nisan 1920 tarihli Meclis oturumunda iki teklif birleştirilerek 7 Numaralı TBMM Kararı olarak kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336a, s. 71-72; 26 Nisan 1336 tarih ve 7 Numaralı TBMM Kararı). Ancak, söz konusu kararda hangi maddelerin değiştirileceği ve hangilerinin aynen uygulanacağı belirlenmemiştir (İba, 2009, s. 243). Kararla, TBMM'nin çalışma düzeni ve idari teşkilatlanması Osmanlı dönemi Meclis-i Mebûsân İçtüzüğü'ne dayandırılmıştır. Dolayısıyla Meclis-i Mebûsân İçtüzüğünde yer alan Kütüphane ile ilgili maddeler geçerliliğini korumaya devam etmiştir.

25 Eylül 1920 Tarihli Büyük Millet Meclisi Kütüphanesinin Kurulmasına İlişkin Teklif

Aydın milletvekili Dr. Mazhar Bey (Germen) tarafından Büyük Millet Meclisi'nde bir kütüphane tesis edilmesi için 25 Eylül 1920'de bir teklif sunulmuştur (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336b, s. 334).

“Büyük Millet Meclisi Riyâseti Celilesine”

Meclîsimizin hemen bi'l-cümle mesâîsi ilmî ve fennî tetkîkâta muhtaç olduğundan ve azay-ı muhteremenin husûsî kitapları bu ihtiyâcı katiyen temîne kâfi olamadığından Meclis nâmına acilen bir kütüphanâ tesis edilmek üzere dört bin liranın Meclis tahsîsâtından sarfına karar verilmesini teklîf eylerim.

25 Eylül 1336 Aydın [Mebûsu] Mazhar

Mazhar Bey tarafından verilen teklif, 28 Eylül 1920'de Meclis Genel Kurulu'nda görüşülerek kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336c, s. 387). Aynı günkü Genel Kurul toplantısında ilk Kütüphane Encümeni de oluşturulmuştur. Aydın Mebûsu Dr. Mazhar Bey, Canik Mebûsu Ahmet Hamdi Bey ve Trabzon Mebûsu Hüsrev Bey Kütüphane Encümeni üyeleri olarak belirlenmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336d, s. 416).

1926 Tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane Talimatnamesi

1926 yılında yayınlanan Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane Talimatnamesinde, Kütüphane'nin yapısı, işleyişi ve kütüphane hizmetleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (TBMM Kütüphane Talimatnamesi, 1926).

Kütüphane müdürü Mehmet Nebil Emirbuharioğlu ve

Celal Nuri'nin (İleri) çalışmaları sonucunda hazırlanan talimatname beş bölümden oluşmaktadır. “Kütüphane Encümeni ve Kütüphane Memurları” başlıklı birinci bölümde; Kütüphane Encümeni ile müdür ve çalışanların görev, sorumluluk ve nitelikleri açıklanmıştır. “Kütüphane Vezaifi” başlıklı ikinci bölümde; kütüphane koleksiyonuna eklenen eserlerin kaydı, düzenlenmesi, hizmete sunumu, sağlama usul ve şartları, kütüphane koleksiyonu envanterinin çıkarılmasına ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. “Kitapların Suret-i İştira ve Tesellümü” başlıklı üçüncü bölümde; kütüphane koleksiyonuna satın alma yoluyla sağlanacak eserlerin alınması ve teslim edilmesine ilişkin usul ve esaslar açıklanmıştır. “Mevad-ı Müteferrika” başlıklı dördüncü bölümde; kütüphane kullanım kuralları ile kütüphaneden yararlanma usul ve esasları, ödünç alma işlemleri, kütüphane müdürünün temel görevleri açıklanmıştır. “Suret-i Tertip ve Tasnif” başlıklı beşinci ve son bölüm ise koleksiyonun düzenleme ve sınıflama biçimi, eserlerin kaydı ve katalog fişlerinin çıkarılması, konu ve sıra numaralarının verilmesi, kitap talep fişlerinin düzenlenmesi, eserlerin raflarda düzenlenme biçimine ilişkin maddeleri içermektedir.

1927 Tarihli Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Fihristi

Kütüphane Talimatnamesi'nin yayınlanmasından bir yıl sonra 1927 yılında Kütüphane Fihristi yayınlanmıştır (Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Fihristi, 1927). Kütüphane koleksiyonunda yer alan eserler, Meclis-i Mebûsân Kütüphanesinde Bağdad Mebûsu Sason Efendi öncülüğünde hayata geçirilen aşari (onluk) sınıflama sistemine dayanan usule göre tasnif edilmiştir. Eserlerden Arap harfleriyle yazılanlar Şarkiyeye, Arap harfleri dışındaki eserler ise Garbiyye başlıkları altında, sınıflandırma konu ve numaralarına göre listelenmiştir. Fihristte, Kütüphane müdürü Mehmet Nebil Emirbuharioğlu imzasıyla yer alan Mukaddime bölümünde, Meclis Kütüphane koleksiyonu ve sınıflama çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir (Rukancı ve Anameriç, 2004, s. 1).

2 Mayıs 1927 Tarihli TBMM Dâhilî Nizamnâmesi

TBMM'nin yasamaya ilişkin çalışma usulleri ile idari teşkilat yapısının temelleri Osmanlı dönemi meclislerine dayanmaktadır. Günümüzde yürürlükte olan Meclis İçtüzüğü hükümlerinden bir kısmının 2 Mayıs 1927 tarihinde kabul edilen TBMM Dâhilî Nizamnâmesi'ne, bu İçtüzüğün de birçok maddesinin Meclis-i Mebûsân İçtüzüğü'ne dayandığı görülmektedir (TBMM, 2017, s. xi).

TBMM açıldıktan üç gün sonra, 26 Nisan 1920 tarihli oturumda, Meclis'in çalışma düzenine ilişkin Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi'nin değiştirilerek uygulanması teklifi kabul edilmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1336a, ss. 70-71; 26 Nisan 1336 tarih ve 7 Numaralı TBMM Kararı). 2 Mayıs 1927 tarihli düzenleme, TBMM'nin çalışma düzeni ve idari teşkilatlanmasına ilişkin çıkarılan ilk içtüzük olma özelliğini taşımaktadır.

Kütüphane hizmetleri Osmanlı döneminde olduğu gibi yine milletvekillerinden oluşan komisyona (encümen) bağlı olarak, bu kez müdürlük seviyesinde yapılandırılmıştır. Kütüphane Encümeni İchtüzüğün 22. maddesinde Teşkilat-ı Esasiye Encümeni, Arzuhal Encümeni, Divan-ı Muhasebat Encümeni, Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni ile birlikte "Meclis Vazifeleri ile Mütenazır Encümenler" arasında yer almıştır. Kütüphane Encümeni'nin yapısı, 1916 tarihli Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi ve bugünkü Kütüphane ve Arşiv Kurulu'nun yapısına benzer biçimde teşkil edilmiştir. Kütüphane müdürünün kâtip olarak yer aldığı Komisyon'un beş üyeden oluşacağı belirtilmiştir. İchtüzüğün 223-227 maddeleri Kütüphane hizmetlerine ayrılmıştır (TBMM Dâhili Nizamnâmesi, 1927).

24 Mayıs 1929 Tarihli ve 1452 Sayılı Kanun

Meclis İdari Teşkilatı memurlarına ilişkin kadro, derece ve unvanlarına ilişkin ilk kanuni düzenleme, 24 Mayıs 1929 tarihli ve 1452 sayılı Devlet Memurları Maâşâtının Tevhit ve Teadülüne Dair Kanun'la yapılmıştır. Söz konusu Kanun'la genel bütçeden maaş alan (Cumhurbaşkanlığı, TBMM, Bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşları) memurlara ait kadro cetvelleri düzenlenmiştir (Devlet Memurları Maâşâtının, 1929).

14 Haziran 1934 Tarihli ve 2512 Sayılı Kanun

14 Haziran 1934 tarihli ve 2512 sayılı Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun'la TBMM İdari Teşkilat ve memurlarının derece kadro cetvelleri belirlenmiştir (Büyük Millet Meclisi Memurlarının, 1934).

2 Ocak 1939 Tarihli ve 3552 Sayılı Kanun

2 Ocak 1939 tarihli 3552 sayılı Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilatı Hakkında Kanun'da Kütüphane Müdürlüğü'nün idari yapısında bir değişikliğe gidilmemiştir (2 Ocak 1939 tarihli ve 3552 sayılı Kanun)

9 Ocak 1950 Tarihli ve 5509 Sayılı Kanun

9 Ocak 1950 tarihli ve 5509 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilatı Hakkında Kanun'la, 28 Haziran 1943 tarihli ve 4448 sayılı Kanun'un TBMM ile ilgili cetvelleri yürürlükten kaldırılmıştır. İlgili Kanun'la müdürlüğün ismi Kitaplık Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları, 1950).

5 Ocak 1961 Tarihli ve 231 Sayılı Kanun

5 Ocak 1961 tarihli ve 231 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilatı Hakkındaki 5931, 6120, 6194, 6215, 6341 ve 6885 Sayılı Kanunlarla Muaddel 5509 Sayılı Kanun'un Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun ile 9 Ocak 1950 tarihli ve 5509 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmıştır. Söz konusu Kanun'la Meclis-i Mebûsân döneminden itibaren milletvekillerinden oluşan komisyona bağlı olarak yönetilen Kütüphane/Kitaplık Müdürlüğü, ilk defa Genel Sekreterliğe bağlanmıştır. (Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları, 1961).

22 Ocak 1976 Tarihli ve 1934 Sayılı Kanun

TBMM Kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi ve yeni teknolojilerin uygulanması için gerekli teknik ünite ve kadroların karşılanması amacıyla 1976 yılında 1934 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığı Kanunu kabul edilmiştir.

Kanun'un 1. maddesinde TBMM Kitaplığı, "Üyelere yerli ve yabancı yayınları en geniş çerçevede izleme olanağı sağlayan ve görevleri nedeniyle Meclislerde duyulacak her türlü bilgi edinme ihtiyacını karşılayan bir kuruluş" olarak ifade edilmiştir. Kitaplığın görev ve sorumlulukları arasına klasik kütüphane hizmetlerinin yanı sıra yabancı dilde çeviri, milletvekillerine dil eğitimi verilmesi, milletvekillerinin kütüphane bilgi kaynaklarından düzenli olarak haberdar edilmesi amacıyla seçmeli bilgi yayımı hizmeti verilmesi gibi yeni görev ve sorumluluklar eklenmiştir.

22 Ocak 1976 Tarihli ve 1934 Sayılı Kanun'la TBMM Kütüphanesi ilk defa "derleme kütüphanesi" hüviyetine kavuşmuştur. Kanun'un 8. Maddesi ile 2527 sayılı Basmayazı ve Resimleri Derleme Kanunu hükümlerine giren her türlü basmayazı ve resimlerden birer nüshayı basımevciler, adı geçen Kanun hükümlerine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığına gönderilmek üzere Millî Eğitim Bakanlığı emrine vermeye mecbur tutulmuştur. Bu yolla derlenen yayınların Kitaplık Karma Komisyonu tarafından değerlendirilmesi ve amaç dışı kalanların Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne devredilmesi

kararlaştırılmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığı Kanunu, 1976).

13 Ekim 1983 Tarihli ve 2919 Sayılı Kanun

13 Ekim 1983 tarihli ve 2919 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanununu ile Meclis İdari Teşkilatı'nda kapsamlı değişikliklere gidilmiştir. Kitaplık Müdürlüğü'nün ismi Kütüphane-Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür. Kütüphane, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığı'na bağlı bir birim olarak Yasama Hizmetlerinden sorumlu Genel Sekreter Yardımcısına bağlanmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel, 1983).

29 Kasım 2006 Tarihli ve 5559 Sayılı Kanun

29 Kasım 2006 tarihli ve 5559 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile Kütüphane-Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü'ne bağlı bir birim olarak hizmet veren Araştırma Hizmetleri birimi, Kütüphaneden ayrılarak Araştırma Merkezi Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür (Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel, 2006).

1 Aralık 2011 Tarihli ve 6253 Sayılı Kanun

"1 Aralık 2011 tarihli 6253 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu" ile hizmet birimlerinin yapısında önemli değişiklikler yapılmıştır. Düzenlemeyle İdari Teşkilat birimlerinin bir kısmı birleştirilerek yeniden organize edilmiştir. Bu kapsamda Kütüphane-Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü ile Genel Evrak ve Arşiv Müdürlüğü birleştirilerek Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı ismiyle yeniden yapılandırılmıştır. Daha önce yasama hizmetlerinden sorumlu genel sekreter yardımcısına bağlı hizmet veren Kütüphane ve Arşiv birimleri, yeni oluşturulan bilgi ve bilişim hizmetlerinden sorumlu genel sekreter yardımcısına bağlanmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı, 2011).

Kanun kapsamında hazırlanan Kütüphane ve Arşiv Yönetmeliği 2 Mayıs 2012 tarihli T.C. Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Yönetmelikle, kütüphane ve arşiv hizmetlerinin organizasyonu ile yararlanma usul ve esasları belirlenmiştir. Yönetmelikle, Kütüphane ve Arşiv Kurulu'nun yapısı da yeniden düzenlenmiştir (TBMM, 2012).

TBMM Kütüphane Hizmetleri

TBMM Kütüphanesi'nde geleneksel kütüphane

hizmetlerinin yanı sıra dokümantasyon ve enformasyon hizmetleri de organize edilmektedir. Kütüphane hizmetleri kapsamında basılı ve elektronik ortamda yer alan eserlerin seçimi, sağlanması, belirli kural ve standartlara uygun olarak organize edilmesi, depolanması ve hizmete sunulması işlemleri yürütülmektedir. Dokümantasyon hizmetleri kapsamında TBMM Genel Kurul tutanakları ile hizmet politikası doğrultusunda seçilmiş Türkçe içerikli bilimsel ve aktüel dergiler indekslenmektedir. Enformasyon hizmetleri kapsamında milletvekilleri ve diğer araştırmacılardan gelen talepler, öncelikle Kütüphane koleksiyonundan ve ilgili dış kaynaklardan taranarak elde edilen bilgi, belge ve dokümanlar sözlü, basılı ya da elektronik ortamda sunulmaktadır.

Kütüphane Koleksiyonu

TBMM Kütüphane koleksiyonu, Osmanlı dönemi Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân kütüphanelerinden devralınan kitap, süreli yayın, harita, resim ve benzeri materyalle birlikte, Cumhuriyet dönemini kapsayan zengin koleksiyona sahiptir. Kütüphane koleksiyonu ağırlıklı olarak hukuk, kamu yönetimi, ekonomi, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, tarih, edebiyat, felsefe vb. alanlarında Türkçe ve yabancı dillerdeki yayınlardan oluşmaktadır. Tablo 3'te 2023 yıl sonu itibarıyla kütüphane koleksiyonuna ait veriler sunulmuştur.

Tablo 3

TBMM Kütüphane Koleksiyonu

Kitap Sayısı	345.790
<i>Türkçe</i>	283.063
<i>Osmanlı Türkçesi</i>	12.246
<i>Yabancı Dillerde</i>	50.481
Dergi Sayısı	782
<i>Türkçe</i>	642
<i>Yabancı Dillerde</i>	140
Dergi Cilt Sayısı	62.552
Gazete Sayısı	610
<i>Türkçe</i>	485
<i>Yabancı Dillerde</i>	125
Gazete Cilt Sayısı	30.401
Mikrofilm (Rulo)	5.735
Harita	1612

Kütüphane koleksiyonuna dâhil edilecek yayınlar satın alma, değişim, hediye (bağış) ve derleme yoluyla sağlanmaktadır. Kütüphanede kataloglama ve sınıflama, sağlama, süreli yayınlar, ödünç verme, rezerv, kullanıcı yönetimi vb. işlemler açık kaynak kodlu KOHA otomasyon programı aracılığıyla yürütülmektedir.

KOHA, TBMM ile Yakın Doğu Üniversitesi arasında 2007 yılında yapılan protokol doğrultusunda kullanılmaya başlanmıştır.

1908-1920 yılları arası Osmanlı dönemi Meclis tutanakları ile 1920 yılından itibaren tüm TBMM Genel Kurulu tutanakları ve TBMM Kanunlar Dergisi dijital ortama aktarılmıştır. Kütüphane web sayfası üzerinden Genel Kurul tutanakları ile birlikte TBMM tarafından kabul edilen kanun ve karar metinlerine fihrist bilgileri ve tarih sırasına göre tam metin erişim sağlanmaktadır.

2014 yılında hizmete alınan TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi ile yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin bilimsel ve entelektüel bilgi kaynakları, telif hakları çerçevesinde derlenerek tam metin olarak internet üzerinden erişime sunulmaktadır.

Geleneksel Kütüphane Hizmetleri

Kütüphane koleksiyonuna dâhil edilecek bilgi kaynaklarının seçilmesi, sağlanması, kataloglaması ve sınıflanması, dokümantasyonu ve indekslenmesi, ciltlenmesi, elektronik ortama aktarılması ve okuyucuların hizmetine sunulması temel kütüphanecilik hizmetleri arasındadır.

Teknik Hizmetler

Kütüphanecilik terminolojisinde kütüphane materyalinin seçilmesinden okuyucunun hizmetine sunulmasına kadar gerçekleştirilen faaliyetler, teknik hizmetler olarak adlandırılmaktadır.

Sürelî Yayınlar ve Sağlama: TBMM Kütüphanesi, Osmanlıca sürelî yayınları da içeren yerli ve yabancı eserlerden oluşan zengin bir koleksiyona sahiptir. Kütüphane web sayfasından sürelî yayınlar kataloğuna erişim sağlanmaktadır. Koleksiyon geliştirme ilkeleri çerçevesinde ihtiyaç duyulan kitap, sürelî yayın ve benzeri bilgi kaynaklarının tespiti, sağlanması, izlenmesi, hizmete sunulması ve cilt işlemleri gerçekleştirilmektedir.

Kataloglama ve Sınıflama: Kütüphaneye sağlanan her türlü bilgi kaynağının standart kurallar çerçevesinde bibliyografik künyeleri çıkarılarak konu içerikleri indekslenmektedir. Kataloglama işlemlerinde, TBMM Kütüphanesi tarafından geliştirilen konu başlıkları listesinden yararlanılmaktadır. TBMM Kütüphanesi Okuyucu Salonunda açık raf sistemine göre yerleştirilen eserler Dewey Onlu Sınıflama Sistemine göre düzenlenmektedir. Danışma eserleri dışındaki kaynaklar ise kütüphaneye geliş yılı ve sırasına göre numaralandırılarak kapalı raf sisteminde yerleştirilmektedir.

Dijital Hizmetler: Telif hakları gözetilerek kitap ve sürelî yayın koleksiyonu dijital ortama aktarılmaktadır. Elektronik kütüphane çalışmaları kapsamında koleksiyona dâhil olan kitapların ön ve arka kapak, içindekiler ve kaynakça bölümleri dijitalleştirilerek kitapların bibliyografik künyelerine eklenmektedir. Bu sayede kullanıcılara kitap talebinde bulunmadan önce bilgi ihtiyacına en uygun kaynağı seçme imkânı sağlanmaktadır. Bu kapsamda yüz bini aşkın eserin kapak, içindekiler ve kaynakça bölümleri dijitalleştirilerek elektronik ortamda erişime sunulmuştur. Çalışma tüm kitap koleksiyonunu kapsayacak biçimde devam etmektedir.

Okuyucu Hizmetleri

Kütüphaneler temel olarak bilgi kaynaklarını sağlama, düzenleme ve kullanıcıların ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşmalarına yardımcı olma amacını güderler. Bilgi kaynağı veya bilginin kendisiyle kullanıcıyı buluşturmayı hedefleyen okuyucu hizmetleri kapsamında;

- Kullanıcılar adına gerekli bilgileri bulma veya kullanıcıların bilgi kaynaklarına erişimine yardımcı olma,
- Kütüphane kaynakları ile hizmetlerini tanıtmaya,
- Kullanıcıların en uygun bilgi kaynakları ve hizmetlerini seçmesinde rehberlik yapma hizmetleri sunulmaktadır.

Büyük Okuma Salonu'nda uzman kütüphaneciler tarafından enformasyon hizmetleri sunulmaktadır. Bilgi talepleri yüz yüze, yazılı olarak, e-posta (kutuphane@tbmm.gov.tr), telefonla ve kütüphane web sayfasında yer alan Web Formu üzerinden sözlü, yazılı, basılı ya da elektronik ortamda karşılanmaktadır. Kütüphane hizmetleri hakkında okuyucular bilgilendirilmekte, bilgi ve belge talepleri doğrultusunda ilgili kaynaklara yönlendirilmekte veya sunulan enformasyon hizmetleri kapsamında talep edilen bilgi tespit edilerek kullanıcıya sunulmaktadır.

Dokümantasyon Hizmetleri

Dokümantasyon hizmetleri kapsamında TBMM Genel Kurul tutanakları ile hizmet politikası doğrultusunda seçilmiş Türkçe içerikli bilimsel ve aktüel dergilerin içerikleri konularına göre indekslenmektedir. Güncel olarak 247, toplamda ise 503 adet derginin bibliyografik kaydı ile içerdikleri makaleler, Kütüphane Konu Başlıkları Listesi'nden seçilen anahtar kelimelerle indekslenerek veri tabanına aktarılmaktadır. Aylık ortalama 1.500 makalenin indekslendiği Dergi Dokümantasyonu veri tabanında 2023 yılı itibarıyla toplam 427.110 kayıt bulunmaktadır. TBMM yasama ve denetim faaliyetlerinin yer aldığı Tutanak

Dergisi'nin içerikleri, fihrist bilgilerinin yanı sıra konusal yaklaşım ile indekslenmektedir. Tutanak Dokümantasyonu veri tabanında ise 165.500 kayıt yer almaktadır.

Kütüphane tarafından oluşturulan Gazete Dokümantasyonu veri tabanında ise ulusal gazetelerden seçilen haber, röportaj, makale ve köşe yazıları yer almaktadır. 1984 yılında beş adet günlük gazete ile başlayan hizmet, 1997 yılından itibaren yaklaşık 30 gazeteyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Veri tabanında konularına göre indekslenmiş 1.212.899 içerik yer almaktadır. İnternet üzerinden günlük gazetelere erişimin kolaylaşması ve medya takip hizmetlerinin gelişmesi neticesinde 2014 yılında Gazete Dokümantasyonu hizmeti sonlandırılmıştır. Gazetelerin elektronik kopyaları, hizmet satın alma yoluyla temin edilmektedir.

Kütüphane Yönetimi

Kuruluşundan itibaren ayrı idari birimler olarak hizmet veren Meclis Kütüphane ve Arşivi'nin yönetimi, 2011 yılında kabul edilen "6253 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu" ile aynı çatı altında birleştirilmiştir. Tablo 4'te, kütüphanenin Resmî olarak kuruluşunu da kapsayan 1916 tarihli mevzuat düzenlemesiyle birlikte, günümüze kadar kütüphanenin idari yapısındaki değişiklikler sunulmuştur.

Tablo 4

Osmanlı'dan Günümüze Meclis Kütüphanesi'nin İdari Teşkilat Yapısı

Mevzuat	Birim Adı	Bağlı Olduğu
1916 tarihli Meclis-i Mebûsân Dâhili	Kütüphane	Kütüphane
02.05.1927 tarihli TBMM Dâhili Nizamnâmesi	Memurluğu	Encümeni
14.06.1934 tarihli ve 2512 sayılı Kanun	Müdürlüğü	Encümeni
09.01.1950 tarihli ve 5509 sayılı Kanun	Müdürlüğü	Encümeni
05.01.1961 tarihli ve 231 sayılı Kanun	Kitaplık	Kütüphane
22.01.1976 tarihli ve 1934 sayılı Kanun	Müdürlüğü	Komisyonu
13.10.1983 tarihli ve 2919 sayılı Kanun	Kütüphane - Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü	Genel Sekreterlik (Yasama Hizmetleri Yardımcısı)
1.12.2011 tarihli ve 6253 sayılı Kanun	Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı	Genel Sekreterlik (Bilgi ve Bilişim Hizmetlerinden Sorumlu Yardımcısı)

Günümüzde Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı adı altında hizmet veren birim, TBMM İdari Teşkilatı içinde Bilgi ve Bilişim Hizmetleri Genel Sekreter Yardımcılığına bağlı olarak hizmet vermektedir. Tablo 5'te kuruluşundan bu yana kütüphane yöneticilerinin isim ve görev sürelerine yer verilmiştir.

Tablo 5

Osmanlı'dan Günümüze Meclis Kütüphanesi Yöneticileri (Müdür/Başkan)

Adı Soyadı	Hizmet Tarihleri
Ercüment Ekrem Talu	1910-1912
Mehmet Nebil Emirbuharioğlu	1912-1948
Şahap Nazmi Coşkunlar	1949-1954
Melih Ege	1955-1978
Hilmi Çelik	1978-1997
Ali Rıza Cihan	1997-2003
İsmet Baydur	2003-2007
Dr. Erol Yılmaz	2007-2008
Dr. İrfan Neziroğlu (Vekaleten)	2008-2009
Fatih Ören (Vekaleten)	2009-2010
Mehmet Toprak	2010-2020
Prof. Dr. Abdulhakim Koçin	2020-2021
Arif Şayık	2021-2022
Muaz Ayhan Işık	2022-2023
Arif Şayık -	2023-

Not. Çelik, 2013, ss. 455-457'den yararlanılarak geliştirilmiştir.

Kütüphane hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgili ilke ve kararlar Kütüphane ve Arşiv Kurulu tarafından belirlenmektedir. Kütüphane ve Arşiv Kurulu; "TBMM Başkanı tarafından seçilecek ve kurula başkanlık yapacak bir başkanvekili, TBMM Başkanı tarafından seçilecek bir idare amiri, TBMM Başkanlığı Genel Sekreteri ya da Bilgi ve Bilişim Hizmetlerinden sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı ve Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanından oluşmaktadır (TBMM, 2012).

Kütüphaneden Yararlanma

Kütüphaneden yararlanma usul ve esasları TBMM Başkanlığı Kütüphane ve Arşiv Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Kütüphane ve Arşivden; "milletvekilleri, bakanlar, yasama organı eski üyeleri, kurum kadrolu personeli ile Kurumda sözleşmeli ve geçici görevlendirme ile istihdam edilen personel, TBMM içinde hizmet veren diğer kamu kurumlarının personeli, Parlamento Muhabirleri Derneğine üye basın mensupları ile Kurulca izin verilmiş olan dış araştırmacılar", yararlanabilmektedir. Dış okuyuculara

ödünç kitap hizmeti verilmemektedir.

Kütüphane, TBMM Genel Kurul toplantısı olduğu günlerde Genel Kurul'un bitimine kadar, Genel Kurulun olmadığı günlerde ise Kurum mesai saatleri arasında hizmet vermektedir.

Sonuç

Günümüzde parlamentolar yasama faaliyetleri başta olmak üzere bütçenin kabul edilmesi, siyasi temsil ve müzakere, yürütmenin denetlenmesi, vatandaş dilek ve şikayetlerinin yazılı olarak kabul edilmesi, yüksek kademede bazı kamu görevlilerinin atanması gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. Parlamentonun görev ve sorumlulukları dikkate alındığında, parlamenterlerin yoğun biçimde bilgiye ihtiyaç duyacakları açıktır.

Parlamento kütüphanelerinin ana misyonu, parlamento faaliyetlerini desteklemek amacıyla bilgi kaynaklarını organize ederek parlamentonun kullanımına sunmaktır. Bu nedenle, parlamento kütüphaneleri, koleksiyonlarının kapsamı ve kullanıcı profili açısından bir ihtisas kütüphanesidir. Bununla birlikte Amerika Birleşik Devletleri Kongre Kütüphanesi (Library of Congress) örneğinde olduğu gibi halka açık, milli kütüphane statüsünde hizmet veren parlamento kütüphaneleri de mevcuttur.

Parlamento kütüphane hizmetlerinin temel belirleyicisi hizmet ettiği yasama organının niteliğidir. Parlamentoların büyüklüğü, toplanma sıklığı, üyelerinin çalışma biçimi, ulusal ve uluslararası konumu, kütüphane koleksiyonu ve hizmet yelpazesinin belirlenmesinde doğrudan etkilidir. Bu özellikler parlamento kütüphanelerinde geleneksel kütüphane hizmetlerine ek olarak farklı bilgi ve araştırma hizmetlerinin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Ağırlıklı olarak hukuk, kamu yönetimi, ekonomi, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, tarih, edebiyat, felsefe vb. alanlarında kaynaklara sahip bir ihtisas kütüphanesi olarak işlev görmek, aynı zamanda parlamenterden oluşan bir kullanıcı profiline hizmet sunmak ileri derecede bilgi ve araştırma becerilerine sahip nitelikli personel gerektirmektedir.

Parlamentonun açılışından kısa bir süre sonra organize edilen kütüphane hizmetleri, 10 Mart 1916 yılında kabul edilen "Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi" (İdari Hizmetler Yönetmeliği) Resmîyet kazanmıştır. 5 Kasım 1916 tarihli Meclis-i Mebûsân İçtüzük değişikliği ile de kütüphane hizmetleri ayrıntılı olarak Meclis İçtüzüğü'ne aktarılmıştır.

1917 tarihli Kütüphane Encümeni Raporu, TBMM Kütüphanesinin koleksiyon seçme ve düzenleme politikası ile çalışma usul ve esaslarını belirleyen ilk kapsamlı

düzenlemedir. Bu düzenlemelerden bir kısmı günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Ayrıca raporda yer alan Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi'ne özel olarak geliştirilen onlu sınıflama sistemi TBMM Kütüphanesi'nin kuruluşunda sonra 1978 yılına kadar kullanılmaya devam etmiştir. Kütüphane hizmetlerine yönelik ortaya koyduğu usul ve esasların yanı sıra geliştirilen sınıflama sistemi dikkate alındığında 1917 Tarihli "Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi Hakkında Rapor", Meclis Kütüphanesi'nin yanı sıra Türk kütüphanecilik tarihi açısından da önem arz etmektedir.

Kütüphanede geleneksel kütüphane hizmetlerinin yanı sıra dokümantasyon ve enformasyon hizmetleri de sunulmaktadır. Dokümantasyon hizmetleri kapsamında TBMM Genel Kurulu tutanak dergisi ile Türkçe içerikli bilimsel ve aktüel dergilerin içerikleri konularına göre indekslenmektedir. TBMM Kütüphanesi tarafından geliştirilen dokümantasyon veritabanları sosyal bilimler alanında Türkçe içerikli özgün çalışmalardır. Bu veritabanlarında yer alan içeriklere ait indeks bilgilerinin internet tabanlı ara yüzlerle kullanıcıların erişimine açılması bilimsel iletişime katkı sunacaktır. Enformasyon hizmetleri kapsamında Büyük Okuma Salonu'nda yer alan danışma masalarında uzman kütüphaneciler tarafından hizmet sunulmaktadır.

TBMM Kütüphanesi, 1976 yılında kabul edilen "1934 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığı Kanunu" ile derleme Kütüphanesi hüviyeti kazanmıştır. Derleme Kanunu kapsamında TBMM Kütüphanesi'ne gönderilen eserler yayın seçme politikası doğrultusunda değerlendirilmektedir. Koleksiyona alınmayan eserler Kültür Bakanlığına iade edilmektedir. TBMM Kütüphanesi, Osmanlı dönemi Meclis-i Mebûsân ve Meclis-i Ayân kütüphanelerinden devralınan kitap, süreli yayın, harita, resim ve benzeri materyalle birlikte, Cumhuriyet dönemini de içine alan zengin koleksiyona sahiptir.

Kütüphane Web sayfasından 1877-1920 yılları arası Osmanlı dönemi Meclis tutanaklarına, 1920 yılından itibaren tüm TBMM Genel Kurulu tutanakları ile TBMM Kanunlar Dergisi içeriğine erişim sağlanmaktadır. Yasama ve denetim faaliyetlerine ilişkin bilimsel ve entelektüel bilgi kaynakları, telif hakları çerçevesinde derlenerek tam metin olarak TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Sistemi üzerinden erişime sunulmaktadır. Kütüphanenin sahip olduğu tarihi koleksiyon dikkate alındığında açık erişim sistemine daha fazla kaynağın aktarılma potansiyeli bulunmaktadır. Kurum dışı kullanıcıların okuma salonunu günlük özel izinle kullanabilmesi ve TBMM kampüsüne girişteki zorluklar dikkate alındığında, kütüphanenin elektronik ortamda sunduğu bilgi erişim hizmetlerini geliştirmesinde yarar

görülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- 26 Nisan 1336 Tarihli ve 7 Numaralı TBMM Kararı. Nizamnâme-i Dâhilî Hakkında. *TBMM Kavânîn Mecmuası*, (Devre: 1, Cilt: 1). https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/karartbmmc001/karartbmmc00100007.pdf
- 21 Ağustos 1339 Tarihli ve 7 Numaralı TBMM Kararı. İstanbul Meclisi Evrak Kalemindeki Levâyih-i Kanuniye Dosyalarının Celbi Hakkında (21 Ağustos 1339). *TBMM Kavânîn Mecmuası*, (Devre: 2, Cilt: 2). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc002/karartbmmc002/karartbmmc00200007.pdf
- 24 Mayıs 1929 Tarihli ve 1452 Sayılı Devlet Memurları Maaşatının Tevhit ve Teadülüne Dair Kanun. (1929, 30 Haziran). *Resmî Gazete* (Sayı: 1229).
- 14 Haziran 1934 Tarihli ve 2512 Sayılı Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında Kanun. (1934, 23 Haziran). *Resmî Gazete* (Sayı: 2734).
- 2 Ocak 1939 Tarihli ve 3552 Sayılı Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilâtı Hakkında Kanun. (1939, 2 Ocak). *Resmî Gazete* (Sayı: 4105).
- 9 Ocak 1950 Tarihli ve 5509 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilatı Hakkında Kanun. (1950, 9 Ocak). *Resmî Gazete* (Sayı: 7405).
- 5 Ocak 1961 Tarihli ve 231 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Memurları Teşkilatı Hakkındaki 5931, 6120, 6194, 6215, 6341 ve 6885 Sayılı Kanunlarla Muaddel 5509 Sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun. (1961, 5 Ocak). *Resmî Gazete* (Sayı: 10705).

- 22 Ocak 1976 Tarihli ve 1934 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplığı Kanunu. (1976, 1 Şubat). *Resmî Gazete* (Sayı: 15486).
- 13 Ekim 1983 Tarihli ve 2919 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanunu. (1983, 13 Ekim). *Resmî Gazete* (Sayı: 18195).
- 29 Kasım 2006 Tarihli ve 5559 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliği Teşkilat Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2006, 8 Aralık). *Resmî Gazete* (Sayı: 26370).
- 1 Aralık 2011 Tarihli ve 6253 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı İdari Teşkilatı Kanunu. (2011, 1 Aralık). *Resmî Gazete* (Sayı: 28146).
- Akyürek, G. (2008). *Bilgiyi yeniden inşa etmek: Tanzîmat Dönemi Osmanlı Mimarlığı*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Anderson, J., Bebbington, S., Brown, A., Engitu, S., Fortier, A., Gassie, L., ..., & Wood, E. (2022). *Guidelines for Parliamentary Libraries* (3rd ed.). Inter-Parliamentary Union (IPU), International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA). https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2000/1/Guidelines%20for%20Parliamentary%20Libraries_3rd%20edition_rev_2.pdf
- Angheliescu, H. G. (2010). Historical overview: The Parliamentary Library from past to present. *Library Trends*, 58(4), 418-433.
- Armağan, S. (1972). *Memleketimizde İchtüzükler*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Aziz, A. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bennett, O. (2017). *Parliamentary research handbook. houses of parliament*. <https://www.parliament.uk/globalassets/documents/commons-library/HoC-Library-parliamentary-Research-Handbook.pdf>
- Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Fihristi. (1927). *Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Fihristi: Âsâr-ı Şarkiye ve Garbiye*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Matbaası.
- Cunningham, K. (2009). *Guidelines for Legislative Libraries* (2nd ed.). IFLA Publications.

- <https://www.ifla.org/wpcontent/uploads/2019/05/assets/hq/publications/series/140.pdf>
- Çelik, H. (2013). Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi. B. Yılmaz (Ed.), *Anadolu Kütüphaneleri* (ss. 441-459). Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Çoker, F. (1994). *Türk parlamento tarihi millî mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923* (1. Cilt). Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- Ege, M. (1978). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Müdürlüğü tarihçesi özeti*. TBMM Kitaplık Müdürlüğü.
- Galluzzi, A. (2010). Parliamentary libraries: An uncertain future? *Library Trends*, 58(4), 549-560.
- Göncü, T. C. (2010). *Belgeler ve fotoğraflarla Meclis-i Mebûsân (1877-1920)*. TBMM Milli Saraylar.
- Güneş, İ. (1997). *Türk Parlamento Tarihi-Meşrutiyete Geçiş Süreci: I. ve II. Meşrutiyet* (1. Cilt). TBMM Vakfı Yayınları.
- İba, Ş. (2009). *Parlamento içtüzük metinleri, Osmanlı'dan günümüze*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Meclis-i Ayân. (1333). *Meclis-i Ayân Nizamnâme-i Dâhilîsi*. Ahmet İhsan ve Şükerası Mabaacılık Osmanlı Şirketi.
- Meclis-i Mebûsân. (1332a). *Meclis-i Mebûsân İdare-i Dâhiliye Nizamnâmesi*. Meclis-i Mebûsân Matbaası.
- Meclis-i Mebûsân. (1332b). *Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi*. Meclis-i Mebûsân Matbaası.
- Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi. (1331). Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi. *Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi*. (Devre: 3, İçtima Senesi: 2, 2. Cilt, Birleşim: 44, 29 Şubat 1331) (Latin harfli baskı). <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MECMEB/mmbd03ic02c002/mmbd03ic02c002ink044.pdf>
- Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi. (1332a). Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsi. *Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi*. (Devre: 3, İçtima Senesi: 3, 1. Cilt, Birleşim: 3, 5 Teşrinisâni 1332) (Latin harfli baskı). <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MECMEB/mmbd03ic03c001/mmbd03ic03c001ink003.pdf>
- Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi. (1332b). Kütüphane Encümenine âza intihâbı. *Meclis-i Mebûsân Zabıt Ceridesi* (Devre: 3, İçtima Senesi: 4, Cilt: 1, Birleşim: 7, 19 Teşrinisâni 1332) (Latin harfli baskı).
- <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MECMEB/mmbd03ic03c001/mmbd03ic03c001ink007.pdf>
- Miller, R., Pelizzo R., & Stapenhurst, R. (2004). *Parliamentary libraries, institutes and offices: The sources of parliamentary information*. World Bank Institute. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/346101468166153612/pdf/330400rev0Parliamentary1Institutes1final.pdf>
- Olgun, K. (2014). Osmanlı Meclis-i Mebûsân Binası Çırağan Sarayı'nın yanması ve yankıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 115-124.
- Robinson, W. H. (2003). Parliamentary libraries. In J. Feather, & R. P. Sturges (Eds.), *International encyclopedia of information and library science* (pp. 501-502). Routledge.
- Rukancı, F., & Anameriç H. (2004). *TBMM Kütüphanesi'nin kuruluş süreci ve ilk sınıflama çalışmaları: Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi fihristi: Mukaddime*. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.
- Sason Efendi. (1333). *Meclis-i Mebûsân Kütüphanesi hakkında rapor*. Meclis-i Mebûsân Matbaası.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2010). *Türkiye Büyük Millet Meclisi genel sekreterliği: Stratejik plan 2010-2014*. TBMM Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2012). TBMM Başkanlığı Kütüphane ve Arşiv Yönetmeliği. (2012, 2 Mayıs). *Resmî Gazete* (Sayı: 28280).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2017). *Meclis-i Mebûsândan günümüze kanunlar ve kararlar başkanlığı: Yasama hizmetleri teşkilatı* (Yay. Haz: Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı Araştırma ve İnceleme Bürosu). Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Dâhili Nizamnâmesi. (1927). TBMM Matbaası. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/handle/11543/80>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphane Talimatnamesi. (1926). (TBMM Kütüphanesi Koleksiyonu, Yer No: 73002987). <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/handle/11543/25>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1336a). Meclis-i Mebûsân Nizamnâme-i Dâhilîsinin Türkiye Büyük Millet

Meclisinde de tatbikine dair taktır. *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre: 1, 1. Cilt, İçtima Senesi: 1, İçtima: 4, 26 Nisan 1336).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c001/tbmm01001004.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1336b). Aydın Milletvekili Dr. Mazhar Bey'in Büyük Millet Meclisinde Kütüphane Kurulmasına İlişkin Önergesi. *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre: 1, 4. Cilt, İçtima Senesi: 1, Birleşim: 72, 25 Eylül 1336).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c004/tbmm01004072.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1336c). Aydın Mebûsu Dr. Mazhar Bey'in Mecliste bir kütüphane tesis edilmesine dair taktır. *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre: 1, 4. Cilt, İçtima Senesi: 1, Birleşim: 74, 28 Eylül 1336).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c004/tbmm01004074.pdf>

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1336d). Kütüphane Encümeni Intihâbı. *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre: 1, 4. Cilt, İçtima Senesi: 1, Birleşim: 75, 28 Eylül 1336).

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d01/c004/tbmm01004075.pdf>

Yaman, M. (1945). *Çırağan sarayı tarihi* (Yayımlanmamış lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

Yazıcı, S. (2023). *Osmanlı'dan günümüze meclis kütüphane ve arşiv hizmetleri*. TBMM Basımevi.

Watt, I. (2010). Members use of information and changing visions of the parliamentary library. *Library Trends*, 58(4), 434-458.